

KRYZYS KLIMATYCZNY NA TALERZU

scenariusz działań edukacyjnych

Autorki: dr Paulina Sobiesiak-Penszko,
Katarzyna Banul-Wójcikowska, Instytut Strategii
Żywnościowych "Grunt"

Grupa docelowa: osoby dorosłe w różnym wieku
oraz starsza młodzież

Wielkość grupy: 6-15 osób

Czas: przygotowanie materiałów 30 min., czas spotkania 80 min

Założenie: budowanie świadomości i wiedzy w zakresie
oddziaływania zmiany klimatu na produkcję i ceny żywności w
szerokiej perspektywie oraz w kontekście lokalnym.

Cele:

- uświadomienie uczestni(cz)kom zależności między kryzysem klimatycznym, a produkcją i cenami żywności,
- wspólne generowanie pomysłów na działania prewencyjne i adaptacyjne,
- podkreślenie znaczenia działań lokalnych i współpracy dla budowania bezpieczeństwa żywnościowego.

Materiały:

- duży stół,
- tablica flipchart,
- mazaki,
- wydrukowane materiały edukacyjne.

Metoda:

- materiały edukacyjne,
- dyskusja,
- gra - praca grupowa,
- burza mózgów,
- wspólne wypracowanie propozycji lokalnych rozwiązań,
- praca indywidualna.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

CZĘŚĆ I

Przedstawienie i poznanie grupy (10 min)

Przedstaw się grupie i opowiedz krótko o temacie, którym się dziś zajmiecie oraz metodach, jakimi będziecie pracować. Zaproponuj ustalenie zasad spotkania: nie przerywamy sobie, szanujemy swoje zdanie, słuchamy się, nie boimy się zadawać pytań.

Rozgrzewka na start – poproś uczestników i uczestniczki, by się przedstawili oraz podali swoje ulubione danie bez którego nie wyobrażają sobie życia.

CZĘŚĆ II

Zmiana klimatu a produkcja i ceny żywności (20 min)

KROK 1

Dyskusja wprowadzająca (prowadzona przez animatora)

Usiądźcie w kręgu (lub w innym wygodnym układzie, który pozwoli na swobodną wymianę myśli). Pokieruj dyskusją wstępną. Zadawaj uczestnikom pytania, słuchaj, koryguj.

- Czy znacie skutki zmiany klimatu?
- Jak odczuwamy je w Polsce?
- Jak zmiana klimatu wpływa na to, co produkujemy i jemy?
- Jak wpływa na naszą dietę?

KLUCZ

Te informacje powinny pojawić się podczas dyskusji:

Jakie są skutki zmiany klimatu w Polsce?

Zmiana klimatu w Polsce prowadzi do wzrostu temperatur, nasilenia występowania gwałtownych zjawisk pogodowych (np. powodzie błyskawiczne w miastach; powódź na Dolnym Śląsku w 2024 r.), częstszych susz, dłuższych i częstszych fal upałów oraz łagodniejszych zim (brak śniegu). Zanikają pory roku. Obserwujemy również zmiany w rozmieszczeniu roślin i zwierząt oraz większe ryzyko chorób roślin i zwierząt oraz występowanie nowych szkodników.

Jak zmiana klimatu wpływa na to, co produkujemy i jemy?

Rolnictwo i produkcja żywności to sektory najmocniej dotknięte przez zmianę klimatu. W Polsce rolnicy szczególnie odczuwają skutki suszy oraz zaniku wyraźnych pór roku – rośliny ozime wymagają chłodnego okresu, a późne przymrozki często niszczą uprawy owoców. Zmieniające się warunki utrudniają hodowlę tradycyjnych roślin, takich jak np. ziemniaki i wymuszają poszukiwanie odmian odpornych na suszę. Coraz większe znaczenie zyskują rośliny ciepłolubne, np. kukurydza. Zmiany klimatyczne wpływają także na hodowlę zwierząt oraz dostępność produktów mlecznych, wysokie temperatury powodują stres cieplny u zwierząt, a susze ograniczają dostęp do pasz.

Jak zmiana klimatu wpływa na naszą dietę?

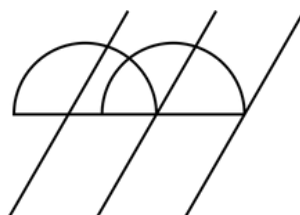
Zmiana klimatu wpływa także na naszą dietę, modyfikując dostępność i ceny wielu produktów spożywczych. Susze, fale upałów i ekstremalne zjawiska pogodowe utrudniają uprawę tradycyjnych roślin, takich jak ziemniaki, jabłka czy pszenica, co może prowadzić do ich wyższych cen i konieczności szukania alternatyw. Rosnące koszty hodowli zwierząt związane z ociepleniem klimatu (droższe pasze, stres cieplny, koszty energii, zakłócenia łańcuchów dostaw) oraz zmieniające się trendy żywieniowe mogą też skutkować ograniczeniem spożycia mięsa i nabiału na rzecz roślinnych źródeł białka, np. roślin strączkowych. W Polsce może wzrosnąć popularność roślin ciepłolubnych, takich jak kukurydza, soja czy ciecierzycza. Z kolei zwiększona zależność od importowanej żywności, np. cytrusów czy kawy, może sprawić, że te produkty staną się droższe i mniej dostępne. Coraz większy nacisk na lokalne, odporne na zmiany klimatu uprawy może zmieniać nasze nawyki żywieniowe i skłaniać do wybierania bardziej sezonowych i krajowych oraz lokalnych produktów.

KROK 2

Część interaktywna – Spożywcza przyszłość

Tę część przeprowadź w jednej bądź w dwóch grupach w zależności od tego, ile osób przyszło na spotkanie. Pamiętaj, by mieć dwa komplety kart. Karty do wydrukowania znajdują się w załączniku nr 1 do scenariusza.

Grupa dostaje koszyczek z karteczkami. Na każdej z nich jest nazwa produktu spożywczego [poniżej w kluczu propozycje produktów wraz z wytłumaczeniem, jak klimat wpłynie na ich dostępność w przyszłości; możesz też dodać swoje przykłady].

W pierwszym etapie uczestnicy i uczestniczki losują karteczki z produktami spożywczymi i próbują określić, czy zmiana klimatu wpływa na ich dostępność w Polsce i cenę. Zachęć uczestników do dyskusji między sobą, ale sam/sama nie podpowiadaj na tym etapie. Ważne, by zadziałała mądrość zbiorowa. Wszystkie karty produktów spożywczych dzielimy na 3 grupy: **wpływie, nie wpływie, nie wiem**.

Wracamy do kręgu i w drugim etapie omawiamy wyniki na forum. Zaczynamy od grupy produktów spożywczych zakwalifikowanych do kategorii „wpływie” (czyli tych, na które zmiana klimatu może wpłynąć pod względem dostępności i ceny). Uczestnicy i uczestniczki uzasadniają swoje wybory. Jeśli masz dwie grupy, poproś o zaprezentowanie wyników naprzemiennie. To jest moment, w którym aktywnie się włączasz – korygując odpowiedzi uczestników i uczestniczek, wyjaśniając wątpliwości i omawiając przyczyny ich wskazań. Następnie przechodzimy do produktów z kategorii „nie wpływie”, realizując to samo zadanie.

Grupę produktów z kategorii „nie wiem” uczestnicy i uczestniczki ponownie oceniają, wykorzystując zdobytą wiedzę.

KLUCZ

Produkty spożywcze do gry SPOŻYWCZAK PRZYSZŁOŚCI:

- **Awokado**

↑ ↓ *Wzrost cen, możliwe problemy z dostępnością*

Awokado wymaga dużej ilości wody, więc susze i zmiany klimatyczne w Ameryce Południowej i Środkowej, które są największymi producentami awokado na świecie, mogą wpłynąć na jego produkcję i ceny.

- **Kakao**

↑ ↓ *Wzrost cen, ryzyko ograniczonej dostępności*

Uprawy kakao są wrażliwe na wzrost temperatur i zmiany opadów. Możliwe zmniejszenie produkcji w krajach tropikalnych wpłynie na globalne dostawy i dostępność produktu oraz jego ceny.

- **Kawa**

↑ ↓ Wzrost cen, ryzyko ograniczonej dostępności

Zmiana klimatu negatywnie wpływa na uprawę kawy, ponieważ jest to roślina wymagająca stabilnych warunków klimatycznych. Na skutek rosnących temperatur, w niektórych rejonach (np. Brazylia) uprawa kawy może stać się niemożliwa. Będzie też narażona na nowe choroby i szkodniki. Ekstremalne zjawiska pogodowe będą natomiast prowadziły do strat w produkcji, powodując spadek plonów i wzrost kosztów produkcji.

- **Jabłka**

↑ Możliwy wzrost cen, ale dostępność raczej stabilna

Polska jest jednym z największych producentów jabłek w Europie, co zapewnia większą elastyczność ich dostępu, ale zmiana klimatu może znacząco wpłynąć na ich uprawę. Jabłonie potrzebują stałego dostępu do wody – susze mogą powodować drobniejsze owoce i spadek plonów. Kwiaty uszkodzać mogą także wiosenne przymrozki i ekstremalne zjawiska pogodowe. Ciepleszy klimat może natomiast sprzyjać odmianom jabłek wymagającym więcej słońca.

- **Jajka**

↑ ↓ Wzrost cen, ryzyko spadku dostępności

Zmiana klimatu w Polsce prawdopodobnie negatywnie wpłynie na produkcję jajek, głównie przez stres cieplny u kur, wyższe koszty paszy i większe ryzyko chorób. Efektem może być spadek podaży i wzrost cen jajek.

- **Mięso**

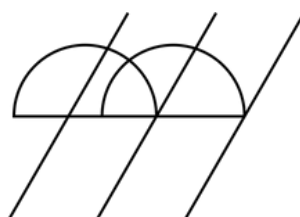
↑ ↓ Wzrost cen, spadek dostępności

Zmiana klimatu będzie miała znaczący wpływ na produkcję, dostępność i ceny mięsa w Polsce. Kluczowe czynniki to wyższe temperatury, ekstremalne zjawiska pogodowe, problemy z paszą i wzrost kosztów hodowli zwierząt. Efektem może być wzrost cen i ograniczona dostępność mięsa, ale także zmiana nawyków żywieniowych, np. większego zainteresowania konsumentów białkiem roślinnym.

- **Oliwa z oliwek**

↑ ↓ Wzrost cen, spadek dostępności

Oliwki są wyjątkowo wrażliwe na ekstremalne warunki pogodowe, zwłaszcza susze i fale upałów, które coraz częściej dotykają kraje basenu Morza Śródziemnego – głównych producentów oliwek, takich jak Hiszpania, Grecja, Włochy i Turcja. W wyniku zmiany klimatu plony oliwek będą spadać, co przełoży się na wzrost ich cen.

- **Pietruszka**

↑ ↓ *Możliwy wzrost cen, ryzyko spadku dostępności*

Zmiana klimatu utrudni uprawę pietruszki w Polsce, szczególnie ze względu na susze, wyższe temperatury i większą presję chorób oraz szkodników. Rolnicy będą musieli dostosować techniki uprawy, stosować nawadnianie i wybierać bardziej odporne odmiany. Wpłynie to na plony oraz ceny tego warzywa.

- **Pomarańcze**

↑ ↓ *Możliwy wzrost cen, ryzyko spadku dostępności*

Uprawy pomarańczy są zagrożone przez fale upałów, mniejsze opady oraz nowe choroby cytrusów, co może wpłynąć zarówno na wysokość plonów, jak i ich jakość.

- **Pszenica**

↑ *Możliwy wzrost cen, ale dostępność raczej stabilna*

Pszenica ozima, dominująca w Polsce, potrzebuje wody na wiosnę, tak więc nieregularne opady i dłuższe okresy suszy (szczególnie w kwietniu i maju) będą utrudniać wzrost i rozwój roślin. Plonom będą też szkodzić łagodne zimy (pszenica ozima wymaga okresu spoczynku zimowego). Chociaż susze i upały mogą obniżyć plony, pszenica jest uprawiana w różnych rejonach klimatycznych, co zapewne pozwoli częściowo zniwelować straty.

- **Sałata**

↑ *Możliwy wzrost cen, ale dostępność raczej stabilna*

Zmiana klimatu może utrudnić tradycyjną uprawę sałaty w Polsce ze względu na susze, upały i większą presję chorób, ale rolnictwo miejskie (np. ogrody społecznościowe, farmy wertykalne, szklarnie na dachach) może pomóc w zapewnieniu stabilnej dostępności tego warzywa, zwłaszcza w miastach.

- **Winorośl**

↑ *Wzrost cen, zmiany w dostępności*

Zmiana klimatu zmienia warunki uprawy winorośli – w regionach południowych (np. Hiszpania, Włochy, Grecja) upały mogą przekraczać optymalne warunki dla winorośli, co podniesie ceny i wpłynie na ich jakość. Ciepleszy klimat pozwoli uprawiać winorośl w północnych rejonach Europy, np. w południowej Anglii, Polsce czy w Skandynawii.

- **Ziemniaki**

↑ ↓ *Możliwy wzrost cen, ryzyko spadku dostępności*

Ziemniaki najlepiej rosną w umiarkowanych temperaturach. Potrzebują też odpowiedniej ilości wilgoci. Coraz częstsze i dłuższe upały i susze mogą zahamować wzrost roślin, prowadząc do mniejszych plonów. Mogą też wzrosnąć problemy z chorobami i szkodnikami.

CZĘŚĆ III

Czy możliwy jest kryzys żywnościowy w Polsce? (20 min)

KROK 1

Rozpoczynamy tę część, nawiązując do gry „Spożywczak przyszłości”. Na początku zadaj pytanie:

- **Co was najbardziej zaskoczyło? Który produkt?**

KROK 2

Następnie przejdź do dyskusji, zadając kolejne pytania:

- **Jak wyobrażasz sobie kryzys żywnościowy wywołany zmianą klimatu?**
- **Jak mógłby przebiegać? Co mogłoby się dzieć?**

Zachęć uczestników i uczestniczki do swobodnej wymiany myśli i dzielenia się wyobrażeniami. Pytaj o przykłady z literatury lub filmów. Jeśli trudno im sobie wyobrazić kryzys żywnościowy spowodowany zmianą klimatu, mogą oni opisać kryzysy wywołane innymi czynnikami.

Podkreśl, że zmiana klimatu może być główną lub dodatkową przyczyną kryzysu żywnościowego, ale zawsze go potęguje.

W czasie rozmowy przytocz przykłady kryzysów żywnościowych:

- **niedobory pszenicy w czasie wojny w Ukrainie,**
- **pożary i straty w uprawach w Ameryce Południowej,**
- **rosnące ceny warzyw w Polsce w związku z suszą i wahaniami temperatur,**
- **kryzys żywnościowy w Hawanie.**

KLUCZ

Kryzysy żywnościowe:

Wojna w Ukrainie

Kryzys żywnościowy związany z wojną w Ukrainie wynikał przede wszystkim z zakłócenia globalnych łańcuchów dostaw zbóż, olejów roślinnych i nawozów. Ukraina i Rosja należą do kluczowych eksporterów żywności na świecie, a ich konflikt znacząco wpłynął na rynki rolno-spożywcze. Główne przyczyny tego kryzysu to:

- *blokada eksportu ukraińskiego zboża,*
- *sankcje wobec Rosji,*
- *zniszczenie ukraińskiej infrastruktury rolnej,*
- *spekulacje na rynkach surowców.*

Choć kryzys klimatyczny nie był bezpośrednią przyczyną załamania rynku żywności po wybuchu wojny, znacząco pogorszył sytuację – ekstremalne susze w różnych częściach świata zmniejszyły globalne zapasy i przyczyniły się do wzrostu cen. Wojna w Ukrainie ujawniła, jak bardzo system żywnościowy jest podatny na połączenie konfliktów geopolitycznych i zmian klimatycznych, co może prowadzić do kolejnych kryzysów w przyszłości.

Pożary w Amazonii

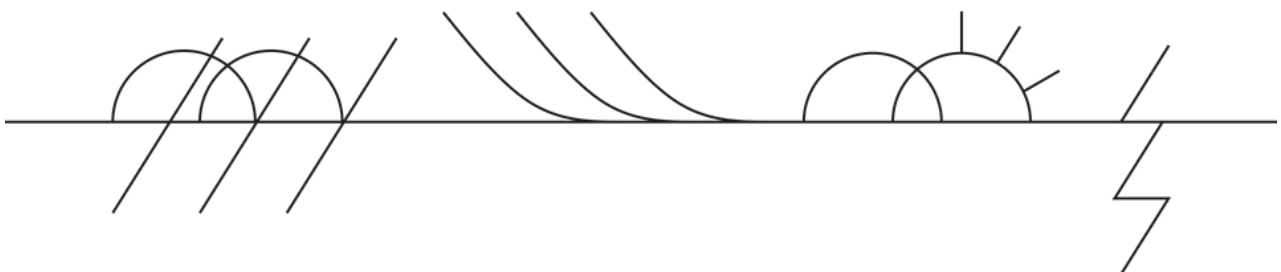
Są wynikiem zarówno procesów naturalnych, jak i działalności człowieka. Do naturalnych przyczyn należy przesuwanie się międzytropikalnej strefy zbieżności (pasa niskiego ciśnienia w pobliżu równika), która wpływa na sezonowość opadów w rejonach tropikalnych, w tym w Amazonii. Jednak w wyniku zmiany klimatu strefa ta może przesuwać się w inny sposób niż dotychczas, np. rzadziej wracać nad Amazonię lub pozostawać dłużej poza regionem, co może skutkować wydłużeniem pory suchej i większym ryzykiem suszy. Przyczyną pożarów jest też działalność człowieka, w tym:

- masowe wylesianie,
- świadome podpalenia przez rolników,
- fragmentacja i wysuszanie lasów w wyniku zmian klimatycznych.

Pożary prowadzą do degradacji gleby, zmniejszenia dostępności wody oraz utraty terenów uprawnych i pastwisk. Wypalanie lasów pod rolnictwo początkowo zwiększa produkcję, ale na dłuższą metę wyjaławia glebę i obniża plony. Dodatkowo pożary przyczyniają się do zmian klimatycznych, nasilając susze i niestabilność opadów, co negatywnie wpływa na produkcję soi, kukurydzy, kawy i hodowlę bydła.

W ostatnim dziesięcioleciu **susze rolnicze dotykają Polskę** prawie corocznie. Mają one bezpośredni wpływ na ceny żywności, ponieważ powodują spadek plonów, zwiększenie kosztów produkcji i zakłócenia w łańcuchach dostaw. Susze rolnicze zawsze występowały na naszym terenie, jednak zmiana klimatu zintensyfikowała to zjawisko.

- Susze wpływają na uprawy warzyw i owoców, prowadząc do **wzrostu cen m.in. ziemniaków, marchwi, jabłek i innych produktów sezonowych.**
- Mniejsze zbiory zbóż (pszenicy, kukurydzy, żyta) skutkują **wyższymi cenami mąki, pieczywa i pasz dla zwierząt.**
- Brak paszy i wyschnięte łąki zwiększają koszty hodowli bydła i drobiu, co prowadzi do **wyższych cen mięsa, mleka i jaj.**

Kryzys żywnościowy w Hawanie

Po rozpadzie bloku wschodniego Kubę dotknął gigantyczny kryzys. Zaczął się wtedy tzw. okres specjalny, kiedy produkt krajowy kraju w ciągu dwóch lat, od 1991 do 1993 roku, spadł o 37 proc. Odcięta od wsparcia gospodarek bloku wschodniego, obłożona embargiem przez USA, pozbawiona wysoko rozwiniętego rolnictwa Kuba stanęła przed widmem głodu. W tej trudnej sytuacji władze miast zaczęły namawiać mieszkańców do rozwijania ogrodnictwa miejskiego, co pozwoliło na zaspokojenie znacznej części potrzeb żywnościowych mieszkańców.

CZĘŚĆ IV

Generowanie rozwiązań: "Lokalnie dla bezpieczeństwa żywnościowego" (20 min)

KROK 1

Rozpocznij od stworzenia mapy lokalnego bezpieczeństwa żywnościowego:

- Uczestnicy i uczestniczki rysują orientacyjną mapę swojej okolicy na dużym arkuszu papieru lub wykorzystują gotową mapę.
- Na mapie zaznaczają miejsca, które dają im poczucie bezpieczeństwa w kontekście zmiany klimatu, np.:
 - miejsca produkcji żywności (lokalne gospodarstwa, ogrody społeczne, pasieki),
 - ostoje bioróżnorodności (lasy, parki, łąki kwietne, tereny podmokłe),
 - punkty krótkich łańcuchów dostaw (bazarki, kooperatywy spożywcze, lokalne warzywniaki).

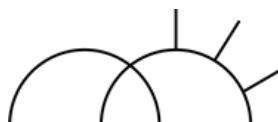
KROK 2

Zorganizuj burzę mózgów:

Jak możemy zwiększyć lokalne bezpieczeństwo żywnościowe?

Zadaj pytania:

- **Jak lokalnie możemy przeciwdziałać skutkom kryzysu klimatycznego w produkcji i dostępności żywności?**
- **Jak możemy wzmocnić naszą lokalną odporność?**
- **Na co mamy wpływ, a na co nie?**

Uczestnicy i uczestniczki dzielą się swoimi pomysłami i rozwiązaniami, które mogłyby zwiększyć ich poczucie bezpieczeństwa żywnościowego. W trakcie rozmowy dorysowują na mapie dodatkowe elementy, które mogłyby poprawić sytuację, np.:

- **nowe miejsca upraw miejskich,**
- **dotatkowe punkty sprzedaży lokalnych produktów,**
- **lokalne magazyny żywności.**

Uczestnicy i uczestniczki zapisują też swoje pomysły na karteczkach i dzielą je na dwie kategorie:

- **Działania prewencyjne** – zapobiegające przyszłym kryzysom (np. promocja lokalnej produkcji żywności, wspieranie rolnictwa regeneratywnego, ograniczanie marnowania żywności, rozwój rolnictwa miejskiego).
- **Działania adaptacyjne** – pomagające dostosować się do zmiany klimatu (np. zmiana diety, tworzenie miejskich ogrodów, oszczędzanie wody w rolnictwie).

Karteczki można przykleić na mapie, tworząc wizualizację lokalnych strategii działania (np. szkolny ogród, edukację klimatyczną koło szkoły; działania ogólne – jak zmiana diety można umieścić nad mapą).

KROK 3

Podsumowanie

- Omów najważniejsze wnioski z burzy mózgów.
- Grupa wspólnie zastanawia się, które z pomysłów można wdrożyć w najbliższym czasie i jakie działania są realne do podjęcia na poziomie lokalnym.
- Zachęć uczestników i uczestniczki do dalszego rozwijania pomysłów na inicjatywy, np. poprzez organizację spotkań społecznych czy współpracę z lokalnymi rolnikami i samorządami.

KLUCZ

Elementy, z którymi zapoznajemy uczestników i uczestniczki, jeśli sami ich nie wprowadzą i zastanawiamy się, czy jest dla nich miejsce w danej miejscowości.

Ogrodnictwo miejskie – czyli praktyka uprawy owoców, warzyw, ziół i innych roślin w przestrzeni miejskiej. Produkcja żywności nie jest tu głównym celem. Nacisk kładzie się na aspekt rekreacyjny, społeczny, zdrowotny i edukacyjny.

Mimo to są to elementy, które znacząco podnoszą odporność lokalnej społeczności na kryzysy żywnościowe [utrzymują glebę w dobrej kulturze, budują kompetencje ogrodnicze w społeczności lokalnej, gromadzą sprzęt, nasiona]. Różne formy ogrodnictwa miejskiego:

- miejskie ogrody spożywcze, ogródki szkolne, przedszkolne, ogródki terapeutyczne,
- "dzikie ogrodnictwo" – zagospodarowywanie różnych wspólnych przestrzeni przez mieszkańców na ogródki,
- uprawy balkonowe,
- rośliny jadalne w zieleni miejskiej.

Rolnictwo miejskie – czyli uprawa roślin, czasem też hodowla drobnych zwierząt na terenach miejskich w celu poprawienia suwerenności żywnościowej mieszkańców. Choć głównym celem jest tu produkcja żywności, to rolnictwo miejskie może również pełnić szereg dodatkowych funkcji: społecznych, edukacyjnych, zdrowotnych, regulacyjnych [obniżenie temperatury w miastach, poprawa jakości powietrza, zabezpieczenie przed powodzią]. Różne formy rolnictwa miejskiego:

- farmy miejskie (**prywatne, samorządowe, spółdzielcze**),
- **agriparki** (miejskie obszary rolnicze, które pełnią też funkcję miejsc spacerowych),
- **sady miejskie**,
- rolnictwo innowacyjne – farmy wertykalne, uprawy niewymagające gleby, utrzymane w izolowanych, kontrolowanych warunkach (przykład **Listny Cud** - warszawska farma wertykalna produkująca mikroliście).

Krótkie łańcuchy dostaw – wzmacnianie relacji między lokalnymi rolnikami a mieszkańcami to ważny element podnoszenia lokalnej odporności. Rolnictwo mierzy się obecnie z wieloma kryzysami (kryzys klimatyczny i środowiskowy, demograficzny) i trudnościami (globalizacja i słaba pozycja w łańcuchu wartości). Aby uodpornić się na zakłócenia w łańcuchach dostaw warto stawiać na bezpośrednie dostawy od rolników. Istnieje kilka sprawdzonych modeli współpracy z rolnikiem:

- **Kooperatywa spożywcza** – może przyjąć bardziej lub mniej formalny charakter. Grupa ludzi umawia się, że będą razem kupować produkty bezpośrednio od lokalnych, często ekologicznych rolników, szukają dostawców, a potem razem dokonują regularnych zakupów (raz w tygodniu, dwa razy w miesiącu – w zależności od potrzeb i umowy).
- **Rolnictwo Wspierane Społecznie** – to umowa między grupą konsumentów a rolnikiem na dostawę produktów z gospodarstwa. Konsument wpłaca określoną kwotę na początku sezonu, zapewniając rolnikowi bezpieczeństwo finansowe, a ten w sezonie [maj-październik] dostarcza konsumentom co tydzień paczki z warzywami i owocami.

- **Lokalne targi i warzywniaki** – warto wspierać te warzywniaki i stoiska na targach, o których wiemy, że opierają się o dostawy od lokalnych rolników.
- **Inne formy krótkich łańcuchów dostaw:** grupy zakupowe, zakupy abonamentowe, zakupy online od rolników.

Ograniczanie marnowania żywności – globalnie wyrzucamy około 1/3 wyprodukowanej żywności, co odpowiada za ok. 8-10% wszystkich emisji gazów cieplarnianych. Dlatego wszelkie działania na rzecz ograniczania marnowania żywności, to działania na rzecz zrównoważonego systemu żywnościowego. Działania na rzecz niemarnowania żywności to też świetny sposób na wyposażanie społeczności w umiejętności niezbędne w sytuacjach kryzysowych. Co możemy zrobić:

- tworzyć miejsca redystrybucji żywności o krótkiej dacie przydatności do spożycia (jadłodzielnie, sklepy społeczne),
- edukować młodzież i dorosłych,
- tworzyć programy zapobiegające marnowaniu żywności w publicznych placówkach (np. w szkołach)

CZĘŚĆ V

Podsumowanie i inspiracja do działania (15 min)

Co możemy zrobić już dziś?

- Każdy uczestnik i uczestniczka zapisuje na kartce jeden mały krok, który może podjąć w swoim życiu (np. częstsze wybieranie lokalnych produktów, ograniczenie marnowania jedzenia).
- Wymiana pomysłów i zakończenie spotkania.

Efekt zajęć:

- Uczestnicy i uczestniczki rozumieją, jak zmiana klimatu wpływa na ceny i dostępność żywności.
- Uczestnicy i uczestniczki rozumieją, że kryzys klimatyczny nie jest odległym problemem – wpływa na ich codzienne zakupy.
- Zdobędą konkretne pomysły na lokalne działania, które mogą podjąć, aby zwiększyć bezpieczeństwo żywnościowe.
- Poczują, że ich codzienne wybory mają realny wpływ na globalne wyzwania.

